

рою, тоді як лише 10 % таких домогосподарств визначили свій матеріальний стан як такий, що не змінився. Що ж до виробництва, то на кожний долар переказів припадає приріст вітчизняного виробництва у 2 дол. США. Ця залежність іноді пояснюється формулою п'яти "Т", що включає: трансферти, транспорт, туризм, телекомунікації, торгівлю, тобто сфери, розвиток яких прискорюється внаслідок попиту на мігрантів, що, своєю чергою, сприяє розвитку всієї економіки. Варто також підкреслити антициклічний ефект переказів, особливо важливий в умовах світової фінансової кризи. Крім того, приватні трансфери залишаються відносно стабільними навіть в умовах економічного спаду [5].

На міграційні процеси впливають такі чинники:

- соціально-демографічні (обсяг економічно активного населення,
- рівень народжуваності, рівень смертності тощо);
- економічні (рівень зайнятості, рівень безробіття, рівень добробуту
- населення, рівень економічного розвитку країни, рівень інфляції тощо);
- політичні (нормативно-правова база, обсяги податків і зборів,
- забезпечення соціального захисту населення, сприяння соціально-культурному розвитку мігрантам тощо);
- соціально-психологічні (моделі соціальної поведінки населення,
- моральні цінності в суспільстві, можливість реалізації інтелектуального потенціалу тощо);
- культурні (рівень освіченості, індекс, розвиток соціокультурних
- процесів тощо);
- екологічні (кліматичні, природно-географічні умови, ймовірність
- настання природних стихійних явищ).

Негативний вплив міграції виражається у посиленні демографічної кризи. Вона є однією з причин ще більшого скорочення населення України. Проте сьогодні, Україна стала привабливою країною призначення для трудових мігрантів. Статистика свідчить про зростаючу кількість трудових мігрантів з Азії, Близького і Середнього Сходу, Африки, а також громадяни з країн СНД (Росія, Молдова, Узбекистан, Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербайджан). Кількість іноземців, які тимчасово працюють за наймом, відповідно до отриманого роботодавцем дозволу, в Україні з 2008 р. збільшується: на 10-15 тис. мігрантів щорічно. Загальна кількість іммігрантів, тобто іноземців, які постійно проживали в Україні, маючи посвідку на постійне проживання, станом на 2012 р. становила 230 891 осіб [4]. Але вони – носії інших звичаїв і культурних традицій, іншого менталітету, й через засилля іммігрантів можуть відбуватися незворотні процеси в нашій культурі, у світогляді тощо. Проте більшість трудових мігрантів прибуває та працює в Україні нелегально.

Висновки. Аналіз характеру міграційних процесів показав, що країни імміграції найбільш зацікавлені у працівниках висококваліфікованої праці, особливо нових і перспективних галузей, які мають практичний досвід роботи, що дає змогу отримати істотну економію на підготовці спеціалістів. Оскільки це важливий чинник надходження в країну нових технологій, досвіду роботи, перебудови професійної та кваліфікаційної структури зайнятості, швидкого й ефективного пристосування до умов світового ринку.

Література

1. Державна прикордонна служба України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://dpsu.gov.ua/ua/about/news/news_2239.htm
2. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Дослідження ООН: США, Росія та ФРН прийняли найбільшу кількість мігрантів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://europa.newsgu.ua/article/17084624>
4. Міграція в Україні факти і цифри друге видання 2013 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://iom.org.ua/ua/pdf/UKR_FF_F.pdf
5. Пітолич М.І. Проблеми трансформації грошових переказів трудових мігрантів у інвестиційні ресурси / М.І. Пітолич., Т.Ю. Ковач // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – № 21.3. – С. 23-28.
6. Міграція в Україні факти і цифри друге видання 2013 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://iom.org.ua/ua/pdf/UKR_FF_F.pdf

Мала Н.Т., Грабельська О.В. **Современные тенденции международной миграции в условиях интеграции**

Проанализирована динамика миграции в Украине и мире. Указаны страны, куда направлены потоки украинских трудовых мигрантов, охарактеризованы основные сферы их трудоустройства. Исследованы причины и последствия миграционных процессов. Выделены социально-демографические, экономические, политические, социально-психологические, культурные, экологические факторы, влияющие на процесс миграции. Определены перспективные меры, которые следует принять для преодоления негативных последствий миграции в Украине. Подана графическая интерпретация данных Государственной пограничной службы за 2012 и 2013 гг. относительно количества нелегальных мигрантов в Украине.

Ключевые слова: миграция, мигрант, нелегальная миграция, миграционный процесс.

Mala N.T., Grabelska O.V. **Current Trends in International Migration in the Terms of Integration**

The dynamics of migration in Ukraine and abroad is analysed. The countries where the flows of Ukrainian migrant workers are directed, and also the main areas of their employment are described. The reasons and consequences of the migration are investigated. Some socio-demographic, economic, political, social, psychological, cultural and environmental factors that influence the migration process are highlighted. Perspective measures to be taken in order to overcome the negative effects of migration in Ukraine are defined. The graphical interpretation of the data of the State Border Service in 2012 and 2013 concerning the number of illegal migrants in Ukraine are proposed.

Keywords: migration, migrants, illegal migration, the migration process, employment.

УДК 330.8.

Аспір. О.Р. Маніла¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розглянуто основні теоретичні підходи до визначення приватної власності, зокрема описано проблему її походження. Багатозначне тлумачення власності свідчить, що відносини власності виходять досить далеко за рамки економічної науки, тому необхідно звернутись до соціальних та правових аспектів цієї проблеми. Тож приватну власність розглянуто в контексті економічних, соціальних і правових взаємозв'язків. Проаналізовано категоріальний апарат власності у класичній та неоінституціональній еко-

¹ Наук. керівник: доц. С. І. Кудин, канд. екон. наук

номічній теорії. Також досліджено погляди на власність у рамках економіки права, конституційної економіки та правознавства. Розглянуто приватну власність з точки зору соціології та визначено функції приватної власності як соціального інституту.

Ключові слова: приватна власність, відносини власності, право власності, приватна власність як економіко-соціально-правова категорія.

Постановка проблеми. Інститут приватної власності є базовим структурним елементом будь-якої реальної ринкової соціально-економічної системи. Різні школи економічних учень трактують приватну власність неоднозначно і характеризують сутність власності як предметно-речову, природно-біологічну, суб'єктивно-психологічну і навіть як релігійно-ідеалістичну. Дискусії з цього приводу вельми цікаві, а висновки сприяють формуванню багатоаспектних підходів до такого неоднозначного явища, як приватна власність.

Багатозначне глумачення власності свідчить, що відносини власності виходять за рамки економічної науки. Тому необхідно звернутись до соціальних та правових аспектів цієї проблеми. Тож доцільним виявляється дослідження приватної власності в контексті економічних, соціальних і правових взаємозв'язків.

Аналіз останніх досліджень. Питання власності постійно знаходиться у центрі уваги багатьох вчених. Дослідження проблеми власності займаються провідні вчені багатьох країн. Вагомий внесок зробили у дослідженні інституту власності вітчизняні вчені О. Амоша, В. Лазня, В. Рибалкін. Серед зарубіжних дослідників, які розглядають цю тематику, варто відзначити таких вчених, як Р. Нурсев, Р. Капелюшников, В. Тамбовцев, Дж. Гелбрейт, Р. Коуз, О. Вільямсон, Д. Норт, Р. Познер та ін. При цьому багатогранність категорії власності зумовлює необхідність глибшого її дослідження: не тільки в рамках економічної теорії, а й інших дисциплін.

Метою роботи є дослідження понятійно-категоріального апарату відносин власності та розгляд основних підходів до вивчення приватної власності щодо економічної теорії, права та соціології.

Основні результати дослідження. Вихідним пунктом дослідження явища є виявлення причин його виникнення, які закладають зміст і межі його існування, визначають закономірності розвитку, задають схему для дослідження інших його сторін. Відповідно, без аналізу виникнення власності неможливе коректне вирішення інших її проблем.

Дослідники приватної власності детально розглядають філософські аспекти походження власності. Найпоширеніший підхід пов'язує походження власності з особистістю людини. Виділяють чотири важливі властивості особистості, які здатні породжувати власність: фізіологічні потреби, доцільна діяльність, дух і воля, включення людини в суспільні зв'язки [5, с. 38-39].

Основи теоретичного підходу, який пов'язує походження власності з особистістю людини діяльної, закладалися ще в часи античності. Перша властивість, фізіологічні потреби, викликані існуванням людського тіла в умовах обмежених ресурсів, визначає власність як породження інстинкту виживання і самозбереження, як невід'ємний атрибут людини. Дійсно, сама наявність тіла у людини породжує життєво необхідні матеріальні потреби, задоволення яких неможливо без споживання відповідних благ.

Виходячи з другої властивості, пов'язаної з доцільною діяльністю людини, власність визначається як результат праці. З XVII ст. зміцнюється традиція визнавати людські потреби та інстинкти лише за первинний імпульс виникнення власності, а сам цей процес розглядати відповідно до людської діяльності як матеріальної, так і духовної. Подібне трактування характерне і для класичної політекономії.

Третя властивість – власність як породження духу і волі людини. Для реалізації інстинкту самозбереження та задоволення потреби в їжі, людині доводилося поширювати свою владу на відповідні предмети. З'являється певний простір, де людина може розпоряджатися вільно і незалежно.

І, нарешті, четверте – власність як породження включення людини в суспільство. Суспільний характер людини, представлення індивіда як частини суспільства обумовлює необхідність громадського признання володіння особистості на той чи інший об'єкт власності. Це визнання приймає форму обов'язкового санкціонування суспільством права власності. Яка б властивість людини – її тіло, дух, праця – не породжували власність, обов'язково цей процес опосередковує суспільство. Таким чином, існуючи тільки в системі суспільних відносин і не маючи ніякого сенсу в індивідуалізованому варіанті, власність з необхідністю санкціонується і регулюється (формально або неформально) суспільством [5, с. 38-39].

Власність можна розглядати як економічну, юридичну чи соціальну категорію. В економічній теорії щодо відносин власності сформувався два основних протилежно різних підходи – політекономічний та неінституціональний: політична економія охоплює сукупність відносин власності в їх реальній формі (як виробничі відносини), неінституціональна теорія – в їх юридичному вираженні (як правові відносини).

У рамках політекономії власність розглядається як система історично змінюваних об'єктивних відносин між людьми у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання, характеризуючи привласнення засобів виробництва і предметів споживання. При цьому такі відносини властиві будь-якому суспільству, будь-якому суспільно-економічному ладу. На відміну від цього, право (зокрема і право власності) виникає лише на певному ступені суспільного розвитку, тобто пізніше власності, яка історично передує праву.

Підхід до категорії "власність" в новій інституціональній теорії принципово інший, ніж у політекономії: відносини власності виходять не з економічних умов життя суспільства, а з обмеженості економічних ресурсів, вся увага зосереджується на правовому аспекті власності. Відповідно, власність трактується не як відносини суб'єкта з приводу засобів виробництва, а як право власності. Згідно з таким підходом власність – це не сам ресурс, а пучок прав з його використання. Класичний набір прав – це право володіння, користування та розпорядження [6].

Необхідно також відзначити "теорію економічного аналізу права" (економіки права), що з'явилася в середині XX ст. в економічній науці, яка об'єднує різні школи і підходи. Названа теорія отримала науковий напрям і сформувалась в особливу дисципліну в США після виходу в 1972 р. першого видання

книги судді апеляційного суду 7-го округу США Річарда Познера "Економічний аналіз права". У цій теорії взаємодія права та економіки розглядається в контексті двостороннього процесу: право повинно відповідати сучасним соціальним, зокрема економічним, реаліям, а економічні суб'єкти, визначаючи стратегії своєї поведінки, повинні враховувати обмеження, які накладає на них наявна правова система [3].

Підходи економічного аналізу права застосовуються і при вивченні конституцій держав у рамках науки конституційного (державного) права зарубіжних країн. У юридичній літературі під час дослідження названого напрямку трапляються такі спеціальні терміни, як "економічна конституція" і "конституційна економіка".

Конституційна економіка є науковим напрямом, який вивчає принципи досягнення максимально можливого в рамках національної економічної системи задоволення економічних і соціальних прав особистості шляхом оптимального поєднання економічної доцільності з досягнутим рівнем конституційного розвитку, відображеним у нормах конституційного права, що регламентують економічну і політичну діяльність в державі [2-4].

Як вказують дослідники державного права, основне питання конституційної економіки – це власність. Представники цього напрямку вважають, що умови державного втручання і взагалі впливу держави на економічну сферу, його обсяг і форми повинні бути поставлені під контроль суспільства. Державі варто утримуватися від прямого втручання в ринковий процес, при цьому вона повинна гарантувати приватну власність, підтримання конкуренції, послідовність економічної політики [9, с. 203].

У юридичній літературі є різні погляди на приватну власність. Можна виділити два основні підходи: приватна власність як ставлення людини до речі та приватна власність як відносини між людьми з приводу матеріальних благ. Також можна зустріти такі підходи, як відносини людини з суспільством з приводу матеріальних благ або як відносини людини з державою з приводу тих же матеріальних благ. Названі підходи, безумовно, доповнюють один одного у вивченні питання про суть такого складного явища, як приватна власність.

Розглядаючи приватну власність як правову категорію, потрібно відзначити так зване "юридичне трактування" або "юридичну концепцію" власності. У цій концепції розглядається взаємозв'язок категорій "власність", "економічні відносини" і "майнові відносини", а також визначаються економічні відносини, які потребують юридичного оформлення [7].

Економічні відносини як об'єктивне явище не залежать від волі та свідомості людей і в цій якості, як відомо, не можуть бути об'єктом впливу права. Ці відносини представляють собою об'єктивно обумовлений результат поведінки людей, безлічі вольових актів конкретних індивідів і їх колективів. Тому як об'єктивні економічні відносини можливий і розгляд безлічі складових їх актів людської поведінки як особливої сукупності відносин власності, які позначаються як "майнові відносини" і складають предмет правового регулювання [9, с. 205].

З погляду соціології, власність – соціальний феномен. Відносини власності розглядаються як відносини саме між людьми щодо використання рідкісних благ, обмежених ресурсів. Приватна власність – це сукупність прав на живі та неживі об'єкти. Права на володіння, користування, розпорядження цими об'єктами закріплені законодавчо і визначаються соціально, оскільки їх характер залежить від конкретного суспільства, від стадії його розвитку. Тобто приватна власність – це соціальний інститут, який виник відповідно до потреб матеріального життєзабезпечення соціальної системи, виробництва і розподілу благ [5, 8].

Як соціальний інститут, приватна власність виконує певні функції. Насамперед це функція соціальної фрагментації, тобто диференціація позицій в соціальному просторі, нерівномірний розподіл обмежених ресурсів між індивідами. Наступна функція – це функція соціального регулювання, яка передбачає впорядкування відносин власності таким чином, щоб взаємовиключні інтереси їх суб'єктів були, по можливості, оптимально збалансованими. Функція соціальної інтеграції полягає в об'єднанні різних прошарків суб'єктів приватної власності на основі загальних для них соціальних правил та норм. Також функція соціальної стабілізації, яка передбачає зміцнення соціально ефективних взірців взаємодії відносин власності [1, с. 126].

Висновки. Багатозначність поняття власності дає підставу для врахування не лише економічних її аспектів. Категорія власності – суміжна для багатьох дисциплін. Насамперед пріоритет у її вивченні належить економіці, праву та соціології. Тому приватну власність потрібно розглядати як економіко-соціально-правову категорію, де правова форма нерозривно пов'язана з економічним та соціальним змістом власності. Методологічний інструментарій цих наук передбачає різні способи бачення одного і того ж явища. Таке бачення сприятиме впровадженню у правотворчу та правозастосовну практику положення про необхідність передбачати і визначати економічні наслідки правового регулювання і, як наслідок, підвищенню зростання економіки та суспільства загалом.

Література

1. Резнік В. Приватна власність крізь призму соціологічного інституціоналізму / В. Резнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг : наук.-теорет. часопис. – 2005. – № 4. – С. 119-131.
2. Андреева Г.Н. О концепции экономической конституции / Г.Н. Андреева // Конституционное и муниципальное право. – 2010. – № 6. – С. 2-10.
3. Баренбойм П.Д. Конституционная экономика: проблемы теории и практики / П.Д. Баренбойм, Г.А. Гаджиев, В.И. Лафитский // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2005. – № 2. – С. 3-11.
4. Гаджиев Г.А. Экономические основы философско-правовой категории "общее благо" в контексте конституционной экономики / Г.А. Гаджиев // Философия права в XXI столетии через призму конституционализма и конституционной экономики. Изд-во Московско-Петербургского философского клуба. – М.: Изд-во "Летний сад", 2010. – С. 79-90.
5. Куликова А.В. Концептуальные рамки изучения ин-та частной собственности / А.В. Куликова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2010. – № 3 (19). – С. 38-42.
6. Протопопова Н.И. Собственность как базовая категория анализа причин рассогласования экономических интересов государства и частного капитала / Н.И. Протопопова // Вестник Таганрогского ин-та управления и экономики. – 2011. – № 1. – С. 3-11.

7. Суханов Е.А. Лекции о праве собственности / Е.А. Суханов. – М. : Изд-во Юрид. лит., 1991. – 240 с.

8. Сычев Н.В. Политико-экономическая концепция собственности и ее значение для анализа экономической системы России / Н.В. Сычев // В сб.: Собственность в XX столетии. – М. : Изд-во "Российская политическая энциклопедия", 2001. – С. 103-117.

9. Хлуднева Ю.Н. Частная собственность как экономико-правовая категория / Ю.Н. Хлуднева // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. – Сер.: Вопросы теории и практики. – 2012. – № 7-2. – С. 202-206.

Манила О.Р. Теоретические подходы к определению сущности частной собственности

Рассмотрены основные теоретические подходы к определению частной собственности, в частности описана проблема ее происхождения. Многозначное толкование собственности свидетельствует, что отношения собственности выходят довольно далеко за рамки экономической науки, поэтому необходимо обратиться к социальным и правовым аспектам данной проблемы. Поэтому частную собственность рассмотрено в контексте экономических, социальных и правовых взаимосвязей. Проанализирован категориальный аппарат собственности в классической и неинституциональной экономической теории. Также исследованы взгляды на собственность в рамках экономики права, конституционной экономики и правоведения. Рассмотрена частная собственность с точки зрения социологии та определены функции частной собственности как социального института.

Ключевые слова: частная собственность, отношения собственности, право собственности, частная собственность как экономико-социально-правовая категория.

Manila O.R. Some Theoretical Approaches to the Definition of Private Property

The main purpose of this research is to analyze theoretical approaches to the definition of the private property; in particular, the problem of its origin is described. The meaningful interpretation of the property indicating that the property relations go far beyond the economics, so there is a need to refer to the social and legal aspects of the problem. Therefore, the matter of the private property is considered in the context of economic, social and legal relationships. The category of private property is investigated within the classical and new institutional economic theory, the economy of law, constitutional economics and law. The private property in terms of sociology and the functions of private property as a social institution are also analyzed.

Keywords: private property, property relations, right of property, private property as economic, social and legal category.

УДК 338.431

Здобувач І.І. Мартинюк¹ – Львівський НАУ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДРІБНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Розглянуто механізми державного регулювання та економічної підтримки дрібних сільськогосподарських товаровиробників за допомогою цінних, податкових та кредитних інструментів, до яких відносяться застава, цільова, інтервенційна, контрольна та орієнтовна ціни. Пільгові оподаткування і кредитування фермерських господарств, а також прямі дотації з бюджету як субсидії та субвенції використано з метою державної підтримки малих аграрних підприємств. Застосовано програмно-цільовий метод організаційного та економічного механізмів державного управління розвитком аграрного виробництва.

Ключові слова: дрібні сільськогосподарські товаровиробники, державні регулювання та підтримка, дотації, субсидії, субвенції, пільгові оподаткування і кредитування.

В економічно розвинених країнах, де реалізується соціально орієнтована ринкова економіка, вона не може функціонувати без регулювання державою основних показників розвитку суспільного виробництва і соціальної сфери [1, с. 532].

Постановка проблеми. З метою попередження економічних кризових ситуацій держави з ринковою економікою здійснюють антимонопольну політику, надають матеріальну підтримку малозабезпеченим верствам населення та допомогу суб'єктам господарської діяльності, особливо дрібнотоварним сільськогосподарським виробникам. Державне управління стало важливою складовою соціально орієнтованої ринкової економіки.

Державна політика в управлінні соціально орієнтованої ринковою економікою спрямована передусім на компенсацію негативних впливів ринку, попередження небажаних соціальних наслідків. У ринкових умовах сільськогосподарські виробники, особливо дрібнотоварні, часто потрапляють під негативну дію різних природних, економічних чи соціальних чинників, що потребує їх державного захисту. На ринку продуктів аграрного виробництва конкуренція у чистому вигляді давно перестала відігравати вирішальну роль. Ринок як основний регулятор виробництва продуктів агропромислового виробництва став суб'єктом управління з боку держави з метою досягнення успіхів у соціальній сфері. Ці два механізми регулювання економіки сільськогосподарського виробництва доповнюють один одного і сприяють підвищенню виробництва і споживання населенням харчових продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суперечності, що пов'язані з розвитком ринкової економіки в сільськогосподарському виробництві, а також шляхи їх нівелювання в сучасних умовах, розглянуто в багатьох працях вчених [1-8]. Однак ще недостатньо уваги приділено впливу державного регулювання на розвиток дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва під час глибоких ринкових трансформацій на селі, що і стало темою цієї роботи.

У соціально орієнтованій ринковій економіці застосовуються економічні методи регулювання з боку держави, що здійснюються за допомогою таких важелів, як ціни та тарифи, податки, кредити, цінні папери, пільги, державне замовлення, субсидії, субвенції, державне мито тощо. Вони використовуються державою як прямі та опосередковані чинники управління і забезпечують умови для саморегуляції економічних взаємовідносин. Якщо такі заходи не дають бажаних результатів, то застосовуються адміністративні методи регулювання ринкових відносин щодо використання землі, захисту довкілля, соціальних гарантій працівникам, захисту вітчизняних товаровиробників, реалізації державних і регіональних програм, стабілізації валютного курсу тощо.

Багато питань регулювання і підтримки дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва з боку держави залишаються не до кінця вирішеними, що потребують подальших досліджень.

Мета дослідження. З метою забезпечення необхідного рівня дохідності дрібнотоварні виробники аграрної продукції повинні мати державну підтримку,

¹ Наук. керівник: доц. І.Б. Яців, д-р екон. наук